

Збалансований (сталий) розвиток України – пріоритет національної політики : матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції (Київ, 26 жовтня 2010 р.). – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2010. – 482 с.

ISBN 978-966-8670-70-1

Видання містить матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції, проведеної з ініціативи Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Всеукраїнської екологічної ліги, Українського центру міжнародних комплексних досліджень та форумів. У доповідях учасників представлено результати приділено інституційно-правовим засадам переходу до збалансованого (сталого) розвитку. Велику увагу частині матеріалів присвячено структурній перебудові економіки на засадах ресурсо-природозбереження, формуванню економічних механізмів природокористування та безпечі, формуванню екологічного та ландшафтного різноманіття, екологічній для збалансованого розвитку – ці теми були в центрі громадян, запровадження освіти Матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції будуть корисними для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, бізнесу.

ЗМІСТ

Пленарне засідання	
Концептуальні засади переходу України до сталого розвитку	
Буркинський Б. В., Кухар В. П., Руденко Л. Г., Шапар А. Г.	13
Україна потребує збалансованого розвитку	
Тимочко Т. В.	17
Секція 1 Структурна перебудова та екологізація економіки – пріоритет переходу України до збалансованого (сталого) розвитку	21
Екологізація економіки як пріоритетний інструмент сталого розвитку	
Хвесьик М. А.	21
Наукові засади формування механізмів переходу України до сталого розвитку	
Харічков С. К., Ємець М. А., Лісовський С. А., Чернінько П. М.	24
Екологізація економіки на основі життєвого циклу продукції	
Мельник Л. Г., Бурлакова І. М.	26
Екологічний аудит та екологічна сертифікація у сучасних умовах ринкових відносин	
Новак У. П., Гордійчук Є. Г.	30
Досягнення об'єктивних узагальнюючих оцінок рівня сталого розвитку країни завдяки імплементації індикатора істинного прогресу в систему державного статистичного обліку	
Веклич О. О.	34
Екологічна політика України у макроекономічних показниках	
Малиш Н. А.	38
«Зелена економіка» як ідеологія сучасних трансформаційних зрушень	
Галушкіна Т. П., Реутов В. Є.	43
Дослідження регулюючої функції збору за забруднення навколишнього природного середовища як інструмента екологізації національної економіки України	
Серебрянський Д. М., Новицька Н. В.	47
До проблеми збалансованого аграрного виробництва	
Шерстобова О. В., Герман В. В.	51
О теорії екологічного балансу	
Бешешко Т. А.	54
Екологізація економіки в контексті нового податкового кодексу України	
Міщенко В. С.	59

УДК 502.31:17
ББК 65.013я73

ISBN 978-966-8670-70-1

© Центр екологічної освіти та інформації, 2010
© Український центр міжнародних виставок, конференцій та форумів, 2010

Екологічний моніторинг глобальної та локальної гідросфери методом реєстрації власного широкосмугового випромінювання літосферних об'єктів (ШВЛО)	345	Екологічний моніторинг глобальної та локальної гідросфери методом реєстрації власного широкосмугового випромінювання літосферних об'єктів (ШВЛО)	392
Бабій С. О., Ващенко В. М., Злочевський В. В., Лоза Є. А., Ячменюв Є. В.	345	Круглий стіл Освіта для збалансованого (сталого) розвитку	397
Екологічний дистанційний спектроскопічний моніторинг біосфери	346	Проблеми становлення освіти в інтересах сталого розвитку в Україні	397
Ващенко В. М., Злочевський В. В., Лоза Є. А., Патлашенко Ж. І.	346	Степаненко С. М., Тимошенко Н. І.	401
Сучасні технології зменшення токсичності урбанізованого середовища	347	Екологічна компетентність як мета освіти в інтересах збалансованого розвитку	405
Білик Т. І., Штика О. С.	347	Луговит Н. А.	405
Проблема виробництва біодизелю в Україні	351	Глобальні стратегічна моделі та український вибір	409
Столяренко Г. С., Орлов С. П., Фоміна Н. М., Ющенко С. Л.	351	Ірдашук Т. В.	413
Безвідходна технологія виготовлення біодизельного та пального палива із сировини рослинного походження	355	Проблеми вищої екологічної освіти у період компетентнісної парадигми навчання та збалансованого розвитку	417
Поталов М. М.	355	Савенко Т. В., Білявський Г. О.	421
Обґрунтування систем комплексного захисту меліорованих територій від шкідливої дії вод для забезпечення їх сталого розвитку	357	Система підготовки студентів в області устойчивого розвитку в НТУУ «КПІ»	430
Шевченко А. М.	357	Згуровський М. З., Статюха Г. А.	434
Пресная вода и проблемы ее рационального использования	362	Роль екологічної освіти у світі проблем сталого розвитку України	434
Жуковский Г. Ф., Байрамова А. Б.	362	Чирва Ю. О., Лустова С. О.	426
Використання процесу озонування для боротьби з моллюском дрейсени в р. Дніпрі	365	Світлоглядні витоки і методологічні засади наукового та інноваційного забезпечення створення екостійкого суспільства	430
Свояк Н. І., Фоміна Н. М., Столяренко Г. С.	365	Завць Р. В.	421
Повені, паводки та інші прояви шкідливої дії вод у Карпатському регіоні	368	Концепція національної системи освіти для збалансованого розвитку	434
Савчук Д. П.	368	Бондар О. І., Тимочко Т. В., Марушевський Г. Б., Білявський Г. О., Саталкін Ю. М.	434
Природні ресурси і чинники національної та міжнародної екологічної безпеки Азово-Чорноморського басейну	372	Імичко Т. В., Пащенко О. В.	441
Білявський Г. О., Бондар О. І., Саталкін Ю. М., Кудрик І. Д., Тимочко Т. В.	372	Нові проекти виховання екологічної культури учнівської молоді	441
Основні положення концепції державної програми охорони навколишнього природного середовища АР Крим «Екологічно безпечний Крим» на період 2011–2020 роки	382	Харсоцишин	441
Гриценко А. В., Васенко О. Г.	382	Мезаєва К. В.	441
Соціогенна складова збалансованого (сталого) розвитку регіонів	386	Використання екологічної культури школярів шляхом експериментальної діяльності школи	443
Шмандій В. М., Харламова О. В.	386	Ігорний А. Я.	443
Пути стимулирования экологической безопасности	390		
Богуш О. О., Неполошивайленко Н. О.	390		

ПРОГРАМА ГРОМАДСЬКОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ І МОЛОДІ СХИЛЬНИХ ДО ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК СПРИЯННЯ ЗБАЛАНСОВАНОМУ РОЗВИТКУ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Тимошко І. В., голова

Всеукраїнська екологічна ліга

Пащенко О. В., координатор

Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна верста»

Освіта для збалансованого розвитку націлена на подолання і навичок, що сприяють формуванню екологічно свідомого ціннісного світогляду, цінностей, сприяють розвитку, який є соціально бажаним, економічно життєспроможним і логічно збалансованим.

Концепція збалансованого розвитку передбачає пріоритет освіти в напрямі дбайливого ставлення до довкілля, відсутності нестійких моделей виробництва і споживання, гармонізації розвитку соціальних, економічних і екологічних процесів.

Одним із завдань реалізації Стратегії Європейської економічної комісії ООН у галузі освіти для збалансованого розвитку (ОЗР) є сприяння збалансованому розвитку шляхом інтегрованого навчання і освіти усіх верств населення протягом життя.

Основою, визначальною складовою ОЗР є освіта якою має формальні і неформальні системи реалізації.

Неформальна екологічна освіта – це процес формування екологічних знань, цінностей і навичок силами громадських організацій, громадських діячів. Така освіта здійснюється в рамках формальних систем екологічної освіти і професійної підготовки (іноді паралельно з ними) інститутами громадянського суспільства, організаціями і групами здебільшого неформального спрямування. Крім того, може здійснюватися через організації або служби, створені на додачу до формальних систем (наприклад, консультативні пункти).

Громадські природоохоронні організації беруть участь у формуванні концептуальних засад неформальної екологічної освіти національному та місцевому рівнях, в інформуванні громадян про питання захисту довкілля, в тому числі через засоби масової інформації, організацію постійно діючих стаціонарних і тимчасових пересувних виставок, екологічних фестивалів, конкурсів, семінарів, тематичних науково-популярних лекцій із залученням експертів та ін.

Громадські організації використовують системний підхід – поєднання екологічного виховання з практичною та науковою роботою, новими освітніми розвиваючими методиками.

Представники природоохоронних громадських організацій в Україні не один рік працюють над розробленням і впровадженням неформальних еколого-освітніх та виховних програм, поширюють екологічні знання, розробляють специфічні для неурядового сектора навчальні матеріали.

Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ) започаткувала накопичення та узагальнення сучасного педагогічного досвіду в галузі екологічної освіти через популяризацію авторських програм, національні семінари, обмін досвідом. Одним з напрямів неформальної освіти та виховання стали студентські конференції з питань екології та навколишнього середовища, збалансованого розвитку, які проводять з участю вищих навчальних закладів з усіх регіонів України.

Вже кілька років посліп під егідою ВЕЛ збираються педагоги на Всеукраїнські конференції, де питання екологічної освіти та виховання розглядають як складові освіти для збалансованого розвитку.

У 2010 р. Всеукраїнська екологічна ліга сформувала нову систему роботи з цього напрямку. Це знайшло відображення у «Програмі громадської підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності».

Наводимо основну інформацію щодо цього інноваційного документа.

Програма громадської підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності (витяг)

Вступ

Освіта є одним з прав людини, однією з передумов для досягнення збалансованого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління, обґрунтованого прийняття рішень і розвитку демократії.

Формування нової ідеології у ставленні до природи можливе лише за умов глибокої перебудови всієї системи освіти.

ОЗР – новий етап розвитку комплексної системи освіти, коли її складові (екологія, соціологія, економіка) стають рівнозначними. Фундаментом ОЗР є екологічна освіта – системний, комплексний процес формування екологічного світогляду, екологічної культури; важлива складова загальноосвітнього процесу, здійсню-

ється через безперервну систему навчання й виховання. Ніякої ідеєю, методологічною основою екологічної освіти є гармонічне взаємовідносин суспільства і природи. Основні принципи методології, неперервності процесу і поширення системи цієї освіти серед усіх верств населення.

Роль громадських організацій в Україні в усіх сферах життя істотно зростає. Громадські об'єднання у практичній діяльності мають змогу докласти зусиль до позитивних змін у суспільстві - від згуртування молодих людей для конкретних природоохоронних справ до парламентських ініціатив.

Дитячий та молодіжний громадський рух є вдалою системою формування самоорганізованої особистості, людини з активною громадянською позицією відповідальністю.

Виховання у громадській організації здійснюється таким чином, щоб дати можливість кожній молодій людині, дитині взяти участь у цікавих, обов'язково практичних, природоохоронних заходах. Головне те, що за допомогою спеціальних програм діти у кожній формі можуть взаємонавчатися. Такі заходи допомагають не тільки вищити рівень обізнаності у сфері екології, не тільки сформувати власний екологічний світогляд, а й стати лідерами в колективі.

Ми прагнемо сформулювати ціннісне ставлення до природи, має такі ознаки:

- усвідомлення значення природи в житті людини, самоцінності природи;
- почуття особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них;

- здатність особистості гармонійно співіснувати з природою, поводитися компетентно, екологічно безпечно;

- критична оцінка споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, екологічної кризи;

- вміння протистояти проявам такого ставлення до природи способами;

- активна участь у практичних природоохоронних ініціативах.

Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою збалансованого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку.

Проблеми, на розв'язання яких спрямована Програма

В основі удосконалення природоохоронної діяльності лежить глибоке пізнання законів екології. Проте лише знання цих законів є недостатнім для того, аби воно стало нормою, установкою, ети-

стисною цінністю, що визначає спрямованість діяльності людини. Це значною мірою залежить від екологічного виховання як системи планомірного й цілеспрямованого формування відповідних характерологічних якостей людини. Разом з тим, екологічна освіта, екологічні знання та інформація про них як процес нагромадження знань мають великий виховний потенціал і є надзвичайно важливим компонентом формування екологічної культури особистості.

Проблемні питання:

- недостатність у дітей та молоді знань про механізми функціонування біосфери, про всі наслідки застосування потужних засобів впливу на довкілля;

- відсутність єдиної екологічної концепції, яку можна було б запропонувати для вивчення;

- питання екології недостатньо і відосблено відображені в навчальних програмах, неповно розкривають суть взаємозв'язку людської діяльності й природи;

- невірність питань підготовки педагогічних кадрів з виховання екології у вищих навчальних закладах.

Мета, принципи та основні завдання Програми

Мета - забезпечення підтримки дітей та молоді шляхом створення умов для природоохоронної діяльності різних напрямів та забезпечення творчого, інтелектуального розвитку.

Принципи Програми:

- Програма є тривалим процесом, тобто починається для дитини з дошкільного віку й триває на всіх стадіях неформальної освіти;

- Програма розглядає довкілля в усій його повноті - природним і створеним людиною, технологічним і соціально-екологічним, політичним, культурно-історичним, моральним, естетичним;

- Програма є міждисциплінарною за своєю суттю;

- вивчає основні проблеми довкілля з урахуванням місцевих, національних, регіональних і міжнародних поглядів;

- зосереджується на поточних і можливих ситуаціях довкілля, одночасно беручи до уваги історичну перспективу;

- надає великого значення міжнародному співробітництву в заповненні й розв'язанні проблем довкілля;

- надає великого значення необхідності розвитку критичного мислення і набуття навичок розв'язати реальні проблеми довкілля;

- використовує широкий набір методичних прийомів для навчання, засвоєння знань про довкілля, приділяючи належну увагу практичній діяльності і вивченню національного та іноземного досвіду.

Основними завданнями Програми є:

- створення всеукраїнської системи виявлення та відбору дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

сприяння наступності в системі природоохоронної роботи з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності (шкільний садок, школа, ВНЗ, аспірантура, професійна та наукова робота);

розширення системи тренінгової та семінарської підготовки педагогічних кадрів, що працюють з дітьми та молоддю; пошук шляхів ефективної реалізації природоохоронних здобутків дітей та молоді;

популяризація природоохоронних здобутків дітей та молоді, поширення досвіду роботи педагогів;

використання міжнародного досвіду підтримки і роботи з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності.

Очікувані результати виконання Програми

Виконання Програми дасть змогу:

- залучити дітей та молоді до здобуття неформальної екологічної освіти;
- підвищити значення природоохоронних здобутків дітей та молоді;
- створити всеукраїнську систему виявлення та відбору дітей молоді, схильних до природоохоронної діяльності;
- підвищити рівень науково-методичного та інформаційно-забезпечення педагогічних, науково-педагогічних, науково-працівників і тренерів-викладачів, які проводять роботу з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності;
- підвищити рівень професійної компетентності у визначенні форм, засобів, технологій навчання і виховання;
- консолідувати зусилля громадських організацій у сфері розвитку та підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;
- підвищити рівень міжнародного співробітництва у сфері науково-педагогічних технологій екологічного виховання.

Ключові досягнення

Шкільні заклади та початкова школа:

- усвідомлення краси природи, як унікального явища та її значення в житті людини;
- формування пізнавального інтересу до природи;
- дбайливе ставлення до природи в традиціях українського народу;
- ставлення до рослин та тварин на засадах екологічної етики.

Основна школа

- 7 клас.

- визначення стратегії щодо підтримки та напрямів природоохоронної роботи з дітьми та молоддю;
- розроблення нових напрямів природоохоронної роботи з дітьми та молоддю шляхом створення науково-методичної підтримки для розвитку ефективних систем виявлення, навчання і професійної орієнтації дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;
- поліпшення науково-методичного забезпечення роботи з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності;
- залучення дітей та молоді до здобуття неформальної екологічної освіти з метою задоволення потреби у професійному визначенні та творчій самореалізації;
- піднесення значення природоохоронних здобутків дітей та молоді;
- сприяння ініціативі та активності дітей та молоді в природоохоронній сфері;
- координація діяльності громадських організацій у сфері розвитку та підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;
- поглиблення міжнародного співробітництва у сфері науково-педагогічних технологій екологічного виховання.

Програма реалізується у процесі:

- навчально-виховної діяльності;
- позаурочної, позакласної діяльності та за межами навчального закладу;
- взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами.

Шляхи виконання Програми

Виконання Програми здійснюють за такими напрямками:

- видання сучасних підручників, посібників, розроблення методичних засобів навчання, навчальних програм спекурсів, фахових курсів;
- формування системи виявлення дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;
- розширення мережі громадських об'єднань, які діють у сфері виявлення та виховання дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;
- залучення дітей і молоді до науково-дослідницької, інноваційної, творчої діяльності;
- проведення всеукраїнських природоохоронних заходів з дітьми та молоді: конкурсів, конкурсів-захистів, турнірів, фестивалів, акцій, проектів;
- сприяння участі дітей і молоді, схильних до природоохоронної діяльності, у міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях.

НОВІ ПРОЕКТИ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДИ ХЕРСОНЩИНИ

Мазаєва К. В., завідувачка науково-методичної лабораторії
біології та основ здоров'я
Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів (м. Херсон)

Екологічне виховання – один із аспектів гуманізації – в умовах сучасного життя має стати найпотужнішим важелем повороту людства в його ставленні до навколишнього середовища: від індивідуального, споживацького, до конструктивного, відновлювального. Головну мету екологічного виховання й освіти ми вбачаємо в створенні та забезпеченні протязом усього життя людини умов збереження й розвитку екологічної культури як форми регуляції взаємодії з природою.

Екологічна культура визначається насамперед через екологічний стиль життя людини. Тому рівень екологічної культури ми розуміємо як рису всебічно розвиненої особистості, яка усвідомлює важливість своєї правильної поведінки в природному середовищі, зуміє при цьому як національне суспільне багатство. Оскільки природоохоронна діяльність є невід'ємною складовою частинною екологічної культури, а не її формування, саме на школу припадає основне завдання з виховання відповідального ставлення до природи та формування екологічної свідомості у майбутніх громадян нашої країни, – завдання, визначені державними документами України: Концепцією сталого розвитку України, Концепцією національного екологічного виховання, наказами Міністерства освіти і науки України.

Зважаючи на надзвичайну важливість поставлених завдань, освітніми Херсонщини разом з членами громадських організацій, працівниками місцевої адміністрації створено систему роботи, метою якої визначено підготовку молодих громадян високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості й культури, оскільки саме молодим людям вкрай необхідно бути готовими вирішувати соціально-економічні проблеми, викликані порушенням екологічної рівноваги. Новостворена координаційна рада з питань виховання екологічної культури молоді запроваджує одночасно з традиційними формами екологічного виховання навчання нові проекти науково-екологічної роботи. Так, уже протягом чотирьох років управління освіти і методичний кабінет міста Херсона проводять конкурс-захист учнівських екологічних проектів «Мое місто – мій рідний дім». Взяти участь можуть усі вчителі школярів. Керівниками проектів є науковці, учителі, а

Усвідомлення себе як невід'ємної частини природи, підвищення
лежності людини та природи, взаємозв'язку стану доклина
здоров'я людей:

- вичерпності природних ресурсів;
- природи як еталонної цінності;
- активної життєвої позиції щодо оздоровлення довкілля.

8–11 класи, професійно-технічні заклади освіти

Сформованість почуття особистої причетності до збереження
природних багатств:

- потреби у продовженні національних та етнокультурних традицій;
- основ екологічного законодавства;
- навичок правил поведінки у Природі;
- потреби в оздоровленні довкілля та участь у природоохоронній діяльності;
- навичок життєдіяльності в умовах екологічної кризи.

Вищі навчальні заклади

Сформованість екологічної культури особистості:

- усвідомлення єдності людини та природи;
- ставлення до природи як історико-культурної, наукової освітньої цінності;
- моральної відповідальності за збереження природного довкілля;

– екологічного підходу до розв'язання екологічних проблем;
страгегій і технологій їх розв'язання в інтересах екологічного
состановного розвитку суспільства;

- критичного ставлення до екологічної інформації та способів її пошуку;
- правил дотримання інформаційної, харчової та рідкісних безпеки.

Проект Програми був презентований на VII з'їзді Всеукраїнської екологічної ліги 14 травня 2010 р. і одержав схвалення лише делегатів, а й учасників Всеукраїнської конференції екологічних експертів «Екологічна освіта і освіта для збалансованого розвитку».

Сьогодні Програму доопрацьовано і розпочато її реалізацію. Ми закликаємо всіх, хто працює в галузі екологічної освіти виховання, освіти для збалансованого розвитку, об'єднати зусилля та громадянський потенціал.